

İslâm Düşüncesinde Yenilik Arayışları Bağlamında Muhsin Abdülhamid ve Tecdîd El-Fikri'l İslâmî (İslâm Düşüncesinde Yenilenme) Adlı Eserinin Değerlendirilmesi | Mehmet Zeki Serdaroğlu

İDE AKADEMİ | DÖNEM ÖDEVİ 2020-2021

İSLAM DÜŞÜNCE GELENEĞİNDE YENİLENME

Düşünce, nehir metaforu gibi sürekli kendini yenileyen bir kavramdır. Hayat ve düşünce, hayatın akışı devam edip vazifesini ifa edinceye kadar birbirinden ayrılmaz ikizdirler. Düşüncenin süreklilik arz etmesi hayat emaresi var oldukça insan ile kaim bir niteliktir. İnsanı diğer varlıklardan ayıran en belirleyici özellik olması hesabıyla İslam Medeniyet Tarihinde düşünce alanında çok büyük sıçramalar yaşanmıştır. Kendi içerisinde devinim ve işlevselliğini Halife Ömer b. Abdülaziz döneminde siyasi otoritenin desteği ile İmam Zühri'nin riyasetinde yapılan tedvin çalışmaları, Bağdat'da (Beytül Hikme) gibi kurumsal yapılar ve Selçukîler Döneminde Nizamiye Medreseleri, Endülü's ve Maverâünnehir kültür havzaları ve sivil alanda te'sis ve tedvin dönemi ve hicrî 4. ve 6.asırda yakalamış olduğu trendi İslâm Düşünce Medeniyetinin kendine has ayırt edici özellikleri yanında diğer medeniyet havzalarından aktarmış olduğu bilgiyi hikmet dili ile kendi içinde içselleştirip insanlığın hizmetine sunmuştur.

Bugün gelineen noktada ise bu medeniyetin mensupları olarak düşünce üretebilecek konumda olan müfekkirlirimiz ise dağınık bir halde, sempozyum ve konferanslar aracılığı ile bir araya gelip dağılmakta. Bu noktada yapılan çalışmaları değerlendirecek üst mekanizmalardan yoksunluk içerisinde kriz süreçlerinin üstesinden nasıl gelinebileceği konusunda bir yol haritamızın bulunmayışı ise medeniyet yarışında ümmet olarak bizlere yüklenen misyonumuzu ifa noktasında bizleri gevşeklik ve tembelliğe sürüklemektedir. Bu noktada fikir teatisi ve bilgi aktarımını sağlayacak kurumsal yapıların güçlendirilmesi ve kayıp halkaların giderilmesi sureti ile "öncelikler fikhî", "olgu ve toplumsal gerçeklik fikhî"ni öne çıkarıp fikri krizlerin üstesinden gelmeye matuf çalışmaların öncelenmesi hepimizin ortak arzusudur. Bu çalışmamızda " İslâmî Düşüncenin Yenilenmesi " adı ile Muhsin Abdülhamid'in eserinin değerlendirmesini yaparak usûl arayışlarına katkı bağlamında bu alanda oluşan düşünce ve birikime yeni bir bakış açısı getiren düşünürümüzün hayatına birkaç cümle ile de olsa değinmek istiyoruz. 1937 yılında Irak'ın Kerkük şehrinde doğmuştur. Lisans Eğitimini Bağdat Üniversitesinde Eğitim Fakültesinden 1959 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisans ve doktora alanındaki akademik çalışmalarını 1967-1972 yılları arasında Kahire Üniversitesinde tamamlamıştır. Bağdat Üniversitesinde Tefsir, İslam İnanç ve Esasları ve İslam Düşünce Tarihi hocalığı yapmıştır. Birçok alanda eserler kaleme alan düşünürümüzün öncelik verdiği alanlar Tefsir Usûlü, İslam Topluluklarında Değişimin Yöntemi, İslâm Ekonomisi yanında düşünce tarihi ve düşünce hareketleri alanında yazmış olduğu makale ve yazılarını saymak mümkündür. Dr. Muhsin Abdulhamid ayrıca biyografiler, Din Felsefesi, edebi eserler kategorilerinde de kitaplar yazmış bir düşünürdür.

Başyapıtları arasında

- 1 – Dirâsât fi Usûlî Tefsiri'l Kur'ân (Kur'ân Tefsir Usûlünde Araştırmalar)
- 2- Menhecü't Teğyiri'l İctimaî fi'l İslâm (İslâm'da Toplumsal Değişim Yöntemi)
- 3- el-Mezhebiyyetü'l İslamiyye ve't Teğyiri'l Hadârî (İslam'ın Medeniyet Felsefesi ve Değişim)
- 4-Ezmet el-Müsakkefîn Tücâhe'l İslâm fi'l Asrîl Hadis (Günümüz Aydınlarının İslâm Karşısında Çıkmazları)
- 5-el-İslâm ve't Tenmiyetü'l İctimâiyye (İslâm ve Toplumsal Kalkınma)

6- " Cemaleddin Afgani Hayatı ve Etrafındaki Şüpheler " (Ekin Yayınları ve Fecr Yayınları tarafından okurların beğenisine sunulmuştur.)

Tecdidü'l Fikri'l İslâmî adlı eserini "İslam Düşüncesinde Yenilenme" olarak tercüme ettiğimiz başlık ile ilk baskısı 1996 yılında el-Ma'hedi'l Âlemî li'l Fikri'l İslâmî isimli düşünce kurumu tarafından yapılmış ve kurumun geçmişde başkanlığını yapmış olan Dr. Taha Câbir Alvânî tarafından yazılan bir takriz [1] ile beraber fikir ve düşünce hayatımıza kazandırılmıştır. Kitabın içeriğinde işlediği konular başlı başına her birisi üzerinde ayrıca kritik yapılmaya değer konular olduğu ve bu hususun okuyucunun gözünden kaçmaması gerektiğini Dr. Taha Cabir'de bu değerlendirme yazısında dile getirmektedir. Bu hususları te'yid için düşünürümüzün (Dr. Muhsin Abdülhamid'in) bir diğer kitabı olan " Ezmet el-Aklu'l Müslim / Müslüman Aklın Krizi " kitabı ile aynı kurumun kurucuları arasında yer alan Muhammed Ebu'l Kasım Süleyman Hac Muhammed'in " el-Ezmetü'l Fikriyye fi'l Vaki'il Arabî/ İslam-Arap Topluluklarında Fikri Krizlerin Gerçekliği " isimli eserlerinde kendi yaptıklarımız sebebi ile dışarı olduğumuz bu serencamı bütün boyutları ile analiz etmişlerdir.

Kitabı 2 ana bölüme [2] ayıran düşünürümüz I. bölümde " Geçmişten Bugüne İslam Düşüncesinin Karakteri ve Özellikleri (s.23-81) " ve bu başlık altında " İslam Düşüncesi Kavram, Yöntem, Metod ve Fikri Eğilimler(s.25-33) ", " Çağdaş Dönemde İslamîlik ve Bilginin İslamileştirilmesi Kavramı(s.35-40) ", " İslam Düşüncesinin Kaynaklığı , Referansları ve Öznelliği(s.41-52) ", " İslam Düşüncesinin Gelişim Aşamaları ve Kendisini Yenilemesinin Zorunluluğu(s.53-80) ", " Oluşum ve Tekâmül Aşamasında; Kelâm ve Felsefe İlişkisi(s.54-67) ", " Fıkıh Usûlü(s.67-73) " ve " Tasavvuf(s.73-90) " disiplinlerinin düşünce nazariyesi ve mefkûresi açısından disiplinler arasında bütünlüğü bakımından tarihsel gelişimi ve " Geçmişten Bugüne İslam Düşüncesinin Genel Değerlendirmesi(s.81-90) " başlıkları altında incelemiştir. Kitabın ilk girişinden itibaren İslam Düşüncesinin kavramsal çerçevesini ve ideolojik yaklaşımların içine düştüğü girdaplardan biri bu kavramı merkeze alarak İslâm Düşüncesini dar çerçeveye ve sığ fikirlere bağlı kalarak, ifrat ve tefrite açık uçlarda, şiddet üretmeye meyilli ve salt siyasi okumaların kısılcasına terk edilmiş haldeki yapıların üretmiş olduğu fikir ve düşüncelerinin, dindarlığın dış görüntüye indirgemek süreti ile İslâmın rahmet yönü ve ahlaki faziletlerinden arındırılmış (ruhu olmayan cesed misali) şekilciliklerini dikkate alarak tenkid ve eleştiriye tabi tutmakta.

Bunun üzerinden billurlaşan İslam Düşüncesi kavramının bugünde söyleyeceği bir sözü olduğu ve gelecek nesillerin zihin ve gönül dünyalarının kendisinde huzur bulacağı bir güven limanını tesis etme yükümlülüğünün bu ümmete mensubiyetimizin bizlere yüklediği ahlâkî, vicdanî ve insanî bir sorumluluk olduğuna vurgu yapmaktadır. Düşünürümüzün bütün çabası ise " kâinatı, hayatı ve insanı " vahyin rehberliğinde bir bütün olarak okuma çabasına matuf olarak İslam Düşünce Metodumuzu parçacı yaklaşımlardan arındırılmış olarak bütüncül bakış açısını dikkatlere arz etme ve bu metodu yenileme çabasıdır. Bu okuma biçimine " kiraatu'l kevineyn " olarak isimlendirir. Fahreddin er-Razi ve Said Nursî'de de bu kavramın çokça kullanıldığı dikkate alındığında düşünürümüz iki alim hakkında hakkında yapmış olduğu müstakil çalışmaları bu iki alimin fikirlerinden bir hayli etkilendiği görülmektedir. Dikkate değer soru ise; metod ve yöntemde içtihat ve yenilenme arayışları mümkün mü? Bu sorunun cevabı ise kitabın işlediği konuları bir bütün olarak dikkate aldığımızda bu sorunun cevabı olarak yenilik ve içtihadın dini bir vecibe ve zorunluluk olduğu ve içtihadın ümmete bakan bütüncül sorunlarda bireysel olmaktan çok kurumsal bir sorumluluk ve hüviyete dönüşmesini teklif etmektedir. Ümmetin krizlerin üstesinden gelecek çözüm önerilerini üretme ve bunları pratiğe dönüştürecek bakış açısını dirayetli, ilmî ve ahlâkî önceleyen bir fikir hareketine dönüştürme yükümlülüğünün muzaaf farz-ı ayn olarak bireysel ve toplumsal bir sorumluluk olduğu hakikatıdır. [3] Ümmetin beden ve mallarına düşen zekâtın 'öşrünün öşrü' bu çabaların ihya edilmesi için harcansa kifayet eder. Muhsin Abdülhamid kökü kurutulması gereken en büyük hastalıklardan biri olarak körü körüne " avamın taklit " hastalığını gösterir. Buna karşın " basiret " üzerine delile tabi olmayı önerir. Bunu Kur'an'ın kavramları ile örtüşecek şekilde ifade edecek olursak " nazar, fikir, tedebbür ve teemmül " kavramlarını aktifleştirme ve canlı tutma eylemi üzerinden fikri aksiyona dönüştürme önerisini Müslüman birey planında bir görev olarak saymamız gerektiğine dikkat çekmektedir. Çünkü " taklit " hastalığı tıpkı vücuda ilişen hastalık misali insan bedeninde yer edindikten sonra bedihî (herkesçe bilinen) gerçekleri inkar etme, hak ve hakikate karşı tavırma

alma, tarafgirlik ve grup narsizmini netice veren umumi hastalığa dönüştürdüğünü görmemek ümmetçe içinde bulunduğumuz gerçekliğe göz yummak özdeşleştirmektedir. İçine düştüğümüz bu müzdarip hali içerden ve derinden derine hisseden bir vücudun azaları misali, bedeni istila eden hastalıkları teşhis etmeye ve müzakereye davet etmekte. Tarihi süreç içerisinde içerden ve dışardan kaynaklanan nice krizlere maruz kalan (Bağdat'ın Moğallar tarafından istilası, Endülüs Medeniyetinin düşüşe geçiş süreci, Osmanlı Dönemi Tanzimat sonrası Batı'nın aydınlanma sürecine karşılık ümmetin içine düştüğü siyasi ve ilmi arayış çabaları) sonrası sünnetullahı doğru anlama bağlamında Ali İmran Suresi 140. âyeti kerimeyi yerinde okumakta fayda olacağı mülahazası ile

نَبِيِّدِّلَاللَّهِ لَمَّا عَلِيَّوَسَّالِالْأَنْبِيَاءِ أَلْأَوَّلُونَ مَرَّيَالَاكَلَّتْوَكَذَلِكُمْخَرَقَ مَوْقِلَالسَّمِ دَقَّحَرَقَ مَكْسَسَمَيِّنَا
140 نَبِيِّمَلْأَطْلَالْبَحِّيْ أَلْأَوَّلُونَ أَوَّادَشْ مَكْنِمْدَحَّتْكِوَأَوْتَمَّا

140 . Şayet size bir yara dokunduysa hiç şüphesiz (düşman) topluluğuna da yara dokundu. (Mutlak ve daimi galip Allah'tır. İnsanlara gelince) biz bu günleri insanlar arasında döndürür dururuz. Allah, iman edenleri açığa çıkarmak ve sizden şahitler/şehitler edinmek (için böyle yapar). Allah, zalimleri sevmez. (3/Âl-i İmran, 140) ayeti üzerinde tedebbüre davet etmektedir.

Kitabın II. Bölümünde ise Dr. Muhsin Abdülhamid çağdaş kavramlar bağlamında çağdaşlaşma ve modernizm ve İslâm Medeniyetinin Batının bu meydan okuyuşu karşısında İslâm medeniyetine mensubiyetimizin ve Müslüman kimliğinin korunmasına yönelik kültürel emperyalizmin baskısı altında savunmacı refleksler yerine Hac Sûresi 78. âyetin içermiş olduğu nükteleri kimlik krizi arayışında olan ümmetin gençlerine ilmi ve aklı ikna yolu ile arz etmektedir.

وَهُمَّيَرْبُأَمْكَيْبَالْمَرْجَحْ نِمْنَبِيِّدِّلَالْيَفْ مَكْنَبَلْعَلْعَجْ أَمَوْمَكَيْبَتَجْأَوْهَدَّأَجْجَحَاللَّيْفْ أَوْدَهْأَجْوَ
سَّالَالْأَوَّلُونَ أَوَّادَشْ مَكْنَبَلْعَلْعَجْ أَدِيْشْ لُسَّرْلَانْوَكَيْلْ أَدَهْ يَفْوَكَبَقْ نِمْنَبِيِّمَلْسَمَلْأَمْكَيْبَسْ
78 78 . Allah يَرْيَصَّنَالْمَرْعَنَوَلْوَطَلْمَرْعَنَفْ مَكَيْلْوَومَّوَهَّالْأَبْ أَوْمَصَّتْعْأَوْوَكَزَلْ أَوْتْأَوْوَكَزَلْ أَوْمَرْيَقْأَفْ
Allah yolunda hakıyla/Allah'ın şanına yakışır şekilde cihad edin. O sizi seçti. Dinde size bir darlık/güçlük yükledi. Atanız İbrahim'in milletine (uyunuz)! O (Allah) sizleri bundan önce de bunda da Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar diye isimlendirdi ki, Resûl size, siz de insanlara şahitlik edesiniz. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a tutunun. O, sizin Mevlanızdır. Ne güzel bir dost ve ne güzel bir yardımcı! (22/Hac, 78) İslam Düşüncesinin öznelliği bağlamında İslâm düşüncesinin referansları arasında birinci sırada Kur'an ve Sünnetin [4] yerini almış olmaları tabii bir durum olduğu ikinci sırada ise diğer medeniyetlerin üretmiş olduğu bilgiyi " hikmet " [5] kapsamında zikretmesi birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu etkileşimin doğal seyrinde yol aldığını ve bunu kabûlün İslam Düşüncesinin asaletinden (öznelliğinden) bir şey kaybettirmediğini kitabının II. Bölümün alt başlıkları altında III. başlık altında " Yenilik Bekleyen Sorun Alanları " başlığı altında "İslam ve Tarihi Serencamı" başlığı altında uzun uzadıya işlemiştir. Bu başlık altında "İslam İktisadi kavramı, teşebbüs, araç ve gereçleri", "kadın hakları", "açlık ve sefalet ile mücadele", "Müslüman coğrafyasında okur-yazar oranı", "şûrânın bağlayıcılığı [6] , demokrasi ve insan hakları" gibi çözüm bekleyen birçok konu başlığı zikreder. Bizleri kuşatan bu ölçekteki sorunlarımıza din dilini güncelleyerek çözüm üretecek metodolojiyi bilgi sistemimizi, alim yetiştirme düzeneklerimizi ve ilim ve fikir üretecek eğitim kurumlarımızın durumlarını gözden geçirmeyi de önceliklerimiz arasına almamız gerekiyor. [7] İstisrak ve istiğrab kavramlarını da merkeze alarak çözüm önerileri ve tekliflerin değerlendirilmesi gerektiğidir. İslam Medeniyetinin diğer felsefi düşüncelerle tanışmış olmasını olumlu olarak gören düşünür İslam Düşüncesinin asaletini daha da güçlenerek bugüne kadar gelmiş olmasını öznelliği ile ilişkilendirir. "Gelişen olaylar karşısında nassların sınırlı" oluşunun Kur'an'ın evrenselliği ilkesi ile çeliştiği hususuna dikkat çeker. Bu sözü dillerinden düşürmeyenlerin aynı anda Kur'an'ın mu'ciz oluşu, zaman ve mekânı kuşatan evrensel dilinin kendi sözleri ile çeliştiğinin farkında olmaksızın kıyasın delil oluşu sadedinde zikrettiklerini ve delil olarak getirilen ifadenin yerinde ve doğru olmadığını ifade eder. Bu bölümün V. başlığında " İslam Düşüncesi Üzerine Mülâhazalar " ile diğer insani düşüncelerle mukayesesini yaparak materyalist düşünce ve ideolojiler karşısındaki durumunu ve insanlığın kurtuluşuna vesile olacak çözüm önerilerini üretmek bu düşünceye gönül veren İslam Düşünürleri ve biz

Müslüman bireylere sorumluluklarımızı hatırlatır Usûl arayışının metodolojik anlamında Fıkıh ve Usûlü ile sınırlı tutulamayacağına dikkat çekerek arayış çabası içinde olduğumuz metodoloji kâinat ve vahyin bir bütünlük içinde okunmasını teklif eden büyük usûl arayış çabasıdır. Bu aynı zamanda İslam Düşünce Tarihinin Medeniyet Tasavvurunda " kâinât, Allah, nübüvvet ve nübüvvetin Hz. Peygamber (s.a.v.) ile sonlanması ve ahiret tasavvuru " kavramları [8] medeniyetimizin temel taşları olduğunu ve pergelin diğer ucunda ise zaman ve mekân ile bizleri kuşatan değişime açık koşullar. Sabiteler ve değişkinler ekseninde sünnetullahın toplum bakan yasalarını iyi okuma başarısı bireyin ve toplumun amel-i salih olarak tanımlarız. Değerlendirmesinin sonunda, yaşadığımız çağın sorumluluklardan kaçış ve münzevilik asrı olmadığını [9] , batıdan gelen materyalist ve diğer bütün beşerî ideolojilerin, seküler dünyanın insanlığı kuşatan öğütücü dişleri karşısında insanlığın düçar olduğu durumun vehametine dikkatleri çeker. Müslümanların acziyet ve pasif durumunu dikkate alarak fetret asrı olarak değerlendirebileceğimiz bu asrın ümmetin gençlerini sarmalayan tükenmişlik halinin varlık ve yokluk arasında iman kurtarma davası olarak tanımlar. Saldırıların bütün alanlarda bizleri kuşattığı maddi felsefe karşısında düşünceyi ikame edecek, dirayetli Müslüman şahsiyetlerin yetiştirilmesi ve bu gelen saldırıların bertaraf edilmesi, özgün ve hürriyeti benimseyen fertlerin inşası başka bir çalışmanın konusu olmakla beraber İbn Haldun'un sosyolojik tarih metodunu, medeniyetlerin iniş ve çıkışlarında sebebiyet illetini dikkate alarak İslam Medeniyetinin içinde bulunduğu toplumsal gerçekliğe uyarlamaya çalışan düşünürümüz toplumsal yasaların işleyişinden hiçbir medeniyetin istisnasının olmadığı ve İslam Medeniyetinin bu yasalar çerçevesinde müzakere edilmesi gerektiğini düşünür. " Eski hal mühal, ya yeni hâl ya izmihlâl " [10] fehvasınca düşünce ve yenilenme kapısını aralayan tecdid hareketlerinin öne çıkan şahsiyetleri arasında İbn Teymiyye, Cemaleddin Afganî, Muhammed İkbal, Hasan el-Benna, Seyyid Kutub, Şeyh Muhammed Gazâlî, Abdülkadir Udeh, Enver el-Cündî, Yusuf Karadâvî, Bediüzzaman Said Nursî, Tahir b. Aşûr, el-Hacevî, Allâl el-Fasî gibi makasid ilmini önceleyen alimleri de öne çıkarması kâh maşırıktâ kâh mağribde [11] yüreğini yakan ateş ile krizlere ve çıkmazlara dürbin olup illeti tespit ve çözüm üretme telaşında olan bağır yanık Hz. İbrahim (a.s) gibi bir ümmet misali. Zira, " bir adamın kıymeti himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir [12] " . Dr. Muhsin Abdülhamid ümitsiz değildir. Toplumsal yasaların işleyişini iyi kavramış biri olarak Fahreddin Râzi üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasının fikirde derinlikli sondaj yapma ameliyesi eserlerine ve çalışmalarına yansımış bir düşünür. Bütün çaba ve gayreti; Başı ile sonu, gaye ile hedefler arasında uyumu gözetleyen, insanlığın iki cihan saadetini dikkate alan insanlık hareketi olarak konumlandığı "Muhammedî Risaletin" ümmetin omuzlarında yükseldiğini görme arzusudur. Dr. Muhsin Abdülhamid göre "Çağdaş İslâm Düşüncesinin Özellikleri" [13] birkaç noktada özetleyecek olursak; 1-İslam Düşüncesi bütünlüklü bir değerler sistemi olup, referansları Kur'an, Sünnet ve diğer medeniyet havzalarının vahiy kaynaklı damıtılmış ortak düşünce birikimidir. 2-İslam Düşüncesinde iki asıldan biri olan Kelam ilminin bilgi kaynakları duyular, akıl ve VAHİY (Kur'an ve mütevatir haber)'dir. 3-İslam Düşüncesinin krizler döneminde mücadele eden Afganî ve sonrası düşünürlerin ortak kanaati düşüncenin beşerî bir faaliyet alanı olduğu, doğruluk ve yanlışlarının içtihad çerçevesinde değerlendirilmesi ve geçmişte yaşananların olduğu gibi bugün tekrar canlandırılmasının maslahata uygun düşmediği, 4- İslam Fıkıhının hayatın zahir yönüne bakan yönü olup kendini güncelleyen yönü esaslı ve en belirgin karakteridir. 5- İslam Düşüncesi; Kâinat, insan ve hayat arasındaki insicamı sağlayan her birinin Allah'ın kudret sıfatından çıkmış canlı ayetler olduğu ve kalem sıfatından nebeân etmiş ve " tenezüllatı ilahiye ila ukûlu'l beşer " tesmiye edilen vahyi metlûv ile bir bütünlük içinde okunmasını emreden bir düşünce sisteminin adıdır. Deliller hiyerarşisinde uyum, akfî yöntem, ilmî metod ile sebebiyet kanunu ve nizam delili öncelikleri arasındadır. 6- Kâinatta cari olan kanunlara uyma zorunluluğu ilahi bir emir olup, toplumsal yasalar herkese eşit mesafededir. 7- Tevhide (dinin özüne) aykırı görüntüleri törpülemek. 8. Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Akıl nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder. [14] Kastedilen ise kâinât kitabını ve vahyin yazıya dökülmüş olan Mushaf halini yani aklın ve naklin verilerini bir diğerini ötekine feda etmeden bir ölçü içinde okumak. Çünkü Kur'an'da kâinâtı okuyor ve onu tefsir ediyor. 9- Medeniyet Tasavvurumuz insanî ve toplumsal sorunlara ilgisiz kalamıyacağımızı bizlere öğretmiştir. 10-Sömürge ve insanlık değerlerine savaş açmış bütün kötülük şebekelerine ve sistemlere karşı ortak

mücadele platformlarının oluşturulması dinî ve ahlâkî bir yükümlülüktür. 11- Salt temenni ve isteklerimizi aksiyon ve eyleme dönüştürecek iman ve salih ameli merkeze alan müslüman bireylerin oluşturduğu aile ve huzur ve güven veren toplumları incelemek. Müellifin müzakereye açık olan bu fikirleri uzun bir fikir teatisinin semeresi olduğu apaçıktır. " İslâm Düşüncesinde Yenilik " ünvanı ile fikir ve düşünce hayatına yeni bir derinlik katan bu eser ve içeriğini oluşturan başlıkların her biri üzerinde yeni müzakere alanları açılması ve düşünsel ve pratik toplumsal sorunlarımıza çözüm üretilmesi yönündeki beklentiler ise bizim konulara verdiğimiz ilgi ve alaka irtibatlıdır. İslam Düşüncesinin ağırlıklı sorunlar alanını tartışmaya açan konu başlıkları kitabın telifinden bugüne çeyrek asır da geçmiş olmasına rağmen halen sıcaklığını koruyan temel problem alanlarımızın merkezinde yer almaktadır. Ümmetin tarihsel tecrübesi ve içinde bulunduğu gerçekliğe uygun olarak bu konular uzun süre gündemimizde kalmaya da devam edecektir. [1] Abdülhamid, Muhsin, Tecdidü'l Fikri'l İslâmî, Silsilet Kadâyâ'l Fikri'l İslâmî, Ma'had Fikri'l İslâmî, Herndon, Virginia-U.S.A., 1. Baskı, 1996, s.7-21. [2] Abdülhamid, Muhsin, a.g.e., s.5-6.

وَهُمْ رَبُّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَ أَيْدِيهِمْ وَلَا يُحِيطُ بِشَيْءٍ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ 78

78 . Allah yolunda hakıyla/Allah'ın şanına yakışır şekilde cihad edin. O sizi seçti. Dinde size bir darlık/güçlük yükledi. Atanız İbrahim'in milletine (uyunuz)! O (Allah) sizleri bundan önce de bunda da Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar diye isimlendirdi ki, Resûl size, siz de insanlara şahitlik edesiniz. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a tutunun. O, sizin Mevlanızdır. Ne güzel bir dost ve ne güzel bir yardımcı! (22/Hac, 78) İslam Düşüncesinin özneliği bağlamında İslâm düşüncesinin referansları arasında birinci sırada Kur'an ve Sünnetin [4] yerini almış olmaları tabii bir durum olduğu ikinci sırada ise diğer medeniyetlerin üretmiş olduğu bilgiyi " hikmet " [5] kapsamında zikretmesi birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu etkileşimin doğal seyrinde yol aldığını ve bunu kabûlün İslam Düşüncesinin asaletinden (özneliğinden) bir şey kaybettirmediğini kitabının II. Bölümün alt başlıkları altında III. başlık altında " Yenilik Bekleyen Sorun Alanları " başlığı altında "İslam ve Tarihi Serencamı" başlığı altında uzun uzadıya işlemiştir. Bu başlık altında "İslam İktisadî kavramı, teşebbüs, araç ve gereçleri", "kadın hakları", "açlık ve sefalet ile mücadele", "Müslüman coğrafyasında okur-yazar oranı", "şûrânın bağlayıcılığı [6] , demokrasi ve insan hakları" gibi çözüm bekleyen birçok konu başlığı zikreder. Bizleri kuşatan bu ölçekteki sorunlarımıza din dilini güncelleyerek çözüm üretecek metodolojiyi bilgi sistemimizi, alim yetiştirme düzeneklerimizi ve ilim ve fikir üretecek eğitim kurumlarımızın durumlarını gözden geçirmeyi de önceliklerimiz arasına almamız gerekiyor. [7] İstisrak ve istiğrab kavramlarını da merkeze alarak çözüm önerileri ve tekliflerin değerlendirilmesi gerektiğidir. İslam Medeniyetinin diğer felsefî düşüncelerle tanışmış olmasını olumlu olarak gören düşünür İslam Düşüncesinin asaletini daha da güçlenerek bugüne kadar gelmiş olmasını özneliği ile ilişkilendirir. "Gelişen olaylar karşısında nasların sınırlı" oluşunun Kur'an'ın evrenselliği ilkesi ile çeliştiği hususuna dikkat çeker. Bu sözü dillerinden düşürmeyenlerin aynı anda Kur'an'ın mu'ciz oluşu, zaman ve mekânı kuşatan evrensel dilinin kendi sözleri ile çeliştiğinin farkında olmaksızın kıyasın delil oluşu sadedinde zikrettiklerini ve delil olarak getirilen ifadenin yerinde ve doğru olmadığını ifade eder. Bu bölümün V. başlığında " İslam Düşüncesi Üzerine Mülâhazalar " ile diğer insani düşüncelerle mukayesesini yaparak materyalist düşünce ve ideolojiler karşısındaki durumunu ve insanlığın kurtuluşuna vesile olacak çözüm önerilerini üretmek bu düşünceye gönül veren İslam Düşünürleri ve biz Müslüman bireylere sorumluluklarımızı hatırlatır Usûl arayışının metodolojik anlamında Fıkıh ve Usûlü ile sınırlı tutulamayacağına dikkat çekerek arayış çabası içinde olduğumuz metodoloji kâinat ve vahyin bir bütünlük içinde okunmasını teklif eden büyük usûl arayış çabasıdır. Bu aynı zamanda İslam Düşünce Tarihinin Medeniyet Tasavvurunda " kâinât, Allah, nübüvvet ve nübüvvetin Hz. Peygamber (s.a.v.) ile sonlanışı ve ahiret tasavvuru " kavramları [8] medeniyetimizin temel taşları olduğunu ve pergelin diğer ucunda ise zaman ve mekân ile bizleri kuşatan değişime açık koşullar. Sabiteler ve değişkinler ekseninde sünnetullahın toplum bakan yasalarını iyi okuma başarısı bireyin ve toplumun amel-i salih olarak tanımlarız. Değerlendirmesinin sonunda, yaşadığımız çağın sorumluluklardan kaçış ve münzevilik asrı olmadığını [9] , batıdan gelen materyalist ve diğer bütün

beşerî ideolojilerin, seküler dünyanın insanlığı kuşatan öğütücü dişleri karşısında insanlığın dışarı olduğu durumun vehametine dikkatleri çeker. Müslümanların acziyet ve pasif durumunu dikkate alarak fetret asrı olarak değerlendirebileceğimiz bu asrın ümmetin gençlerini sarmalayan tükenmişlik halinin varlık ve yokluk arasında iman kurtarma davası olarak tanımlar. Saldırıların bütün alanlarda bizleri kuşattığı maddi felsefe karşısında düşünceyi ikame edecek, dirayetli Müslüman şahsiyetlerin yetiştirilmesi ve bu gelen saldırıların bertaraf edilmesi, özgün ve hürriyeti benimseyen fertlerin inşası başka bir çalışmanın konusu olmakla beraber İbn Haldun'un sosyolojik tarih metodunu, medeniyetlerin iniş ve çıkışlarında sebebiyet illetini dikkate alarak İslam Medeniyetinin içinde bulunduğu toplumsal gerçekliğe uyarlamaya çalışan düşünürümüz toplumsal yasaların işleyişinden hiçbir medeniyetin istisnasının olmadığı ve İslam Medeniyetinin bu yasalar çerçevesinde müzakere edilmesi gerektiğini düşünür. " Eski hal mühal, ya yeni hâl ya izmihlâl " [10] fehvasınca düşünce ve yenilenme kapısını aralayan tecdid hareketlerinin öne çıkan şahsiyetleri arasında İbn Teymiyye, Cemaleddin Afganî, Muhammed İkbal, Hasan el-Benna, Seyyid Kutub, Şeyh Muhammed Gazâlî, Abdülkadir Udeh, Enver el-Cündî, Yusuf Karadâvî, Bediüzzaman Said Nursî, Tahir b. Aşûr, el-Hacevî, Allâl el-Fasî gibi makasid ilmini önceleyen alimleri de öne çıkarması kâh maşırıka kâh mağribde [11] yüreğini yakan ateş ile krizlere ve çıkmazlara dürbin olup illeti tespit ve çözüm üretme telaşında olan bağıryanık Hz. İbrahim (a.s) gibi bir ümmet misali. Zira, " bir adamın kıymeti himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir [12] " . Dr. Muhsin Abdülhamid ümitsiz değildir. Toplumsal yasaların işleyişini iyi kavramış biri olarak Fahreddin Râzi üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasının fikirde derinlikli sondaj yapma ameliyesi eserlerine ve çalışmalarına yansımış bir düşünür. Bütün çaba ve gayreti; Başı ile sonu, gaye ile hedefler arasında uyumu gözetleyen, insanlığın iki cihan saadetini dikkate alan insanlık hareketi olarak konumlandığı "Muhammedî Risâletin" ümmetin omuzlarında yükseldiğini görme arzusudur. Dr. Muhsin Abdülhamid göre "Çağdaş İslâm Düşüncesinin Özellikleri" [13] birkaç noktada özetleyecek olursak; 1-İslâm Düşüncesi bütünlüklü bir değerler sistemi olup, referansları Kur'an, Sünnet ve diğer medeniyet havzalarının vahiy kaynaklı damıtılmış ortak düşünce birikimidir. 2-İslâm Düşüncesinde iki asıldan biri olan Kelam ilminin bilgi kaynakları duyular, akıl ve VAHİY (Kur'an ve mütevatir haber)'dir. 3-İslâm Düşüncesinin krizler döneminde mücadele eden Afganî ve sonrası düşünürlerin ortak kanaati düşüncenin beşerî bir faaliyet alanı olduğu, doğruluk ve yanlışlarının içtihad çerçevesinde değerlendirilmesi ve geçmişte yaşananların olduğu gibi bugün tekrar canlandırılmasının maslahata uygun düşmediği, 4- İslâm Fıkının hayatın zahir yönüne bakan yönü olup kendini güncelleyen yönü esaslı ve en belirgin karakteridir. 5- İslâm Düşüncesi; Kâinat, insan ve hayat arasındaki insicamı sağlayan her birinin Allah'ın kudret sıfatından çıkmış canlı ayetler olduğu ve kalem sıfatından nebeân etmiş ve " tenezüllâtı ilahiye ila ukûlu'l beşer " tesmiye edilen vahyi metlûv ile bir bütünlük içinde okunmasını emreden bir düşünce sisteminin adıdır. Deliller hiyerarşisinde uyum, akfî yöntem, ilmî metod ile sebebiyet kanunu ve nizam delili öncelikleri arasındadır. 6- Kâinatta cari olan kanunlara uyma zorunluluğu ilahi bir emir olup, toplumsal yasalar herkese eşit mesafededir. 7- Tevhide (dinin özüne) aykırı görüntüleri törpülemek. 8. Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder. [14] Kastedilen ise kâinât kitabını ve vahyin yazıya dökülmüş olan Mushaf halini yani aklın ve naklin verilerini bir diğerini ötekine feda etmeden bir ölçü içinde okumak. Çünkü Kur'an'da kâinâtı okuyor ve onu tefsir ediyor. 9- Medeniyet Tasavvurumuz insanî ve toplumsal sorunlara ilgisiz kalamıyacağımızı bizlere öğretmiştir. 10-Sömürge ve insanlık değerlerine savaş açmış bütün kötülük şebekelerine ve sistemlere karşı ortak mücadele platformlarının oluşturulması dinî ve ahlâkî bir yükümlülüktür. 11- Salt temenni ve isteklerimizi aksiyon ve eyleme dönüştürecek iman ve salih amelî merkeze alan müslüman bireylerin oluşturduğu aile ve huzur ve güven veren toplumları incelemek. Müellifin müzakereye açık olan bu fikirleri uzun bir fikir teatisinin semeresi olduğu apaçıktır. " İslâm Düşüncesinde Yenilik " ünvanı ile fikir ve düşünce hayatına yeni bir derinlik katan bu eser ve içeriğini oluşturan başlıkların her biri üzerinde yeni müzakere alanları açılması ve düşünsel ve pratik toplumsal sorunlarımıza çözüm üretilmesi yönündeki beklentiler ise bizim konulara verdiğimiz ilgi ve alaka irtibatlıdır. İslâm Düşüncesinin ağırlıklı sorunlar alanını tartışmaya açan konu başlıkları kitabın telifinden bugüne çeyrek asır da geçmiş olmasına rağmen halen sıcaklığını koruyan temel problem alanlarımızın

merkezinde yer almaktadır. Ümmetin tarihsel tecrübesi ve içinde bulunduğu gerçekliğe uygun olarak bu konular uzun süre gündemimizde kalmaya da devam edecektir. [1] Abdülhamid, Muhsin, Tecdidü'l Fikri'l İslâmî, Silsilet Kadâyâ'l Fikri'l İslâmî, Ma'had Fikri'l İslâmî, Herndon, Virginia-U.S.A., 1. Baskı, 1996, s.7-21. [2] Abdülhamid, Muhsin, a.g.e., s.5-6.

78 . Allah yolunda hakkıyla/Allah'ın şanına yakışır şekilde cihad edin. O sizi seçti. Dinde size bir darlık/güçlük yükledi. Atanız İbrahim'in milletine (uyunuz)! O (Allah) sizleri bundan önce de bunda da Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar diye isimlendirdi ki, Resûl size, siz de insanlara şahitlik edesiniz. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a tutun. O, sizin Mevlanızdır. Ne güzel bir dost ve ne güzel bir yardımcı! (22/Hac, 78)

İslam Düşüncesinin öznelliği bağlamında İslâm düşüncesinin referansları arasında birinci sırada Kur'an ve Sünnetin [4] yerini almış olmaları tabii bir durum olduğu ikinci sırada ise diğer medeniyetlerin üretmiş olduğu bilgiyi " hikmet " [5] kapsamında zikretmesi birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu etkileşimin doğal seyrinde yol aldığını ve bunu kabûlün İslam Düşüncesinin asaletinden (öznelliğinden) bir şey kaybettirmediğini kitabının II. Bölümün alt başlıkları altında III. başlık altında " Yenilik Bekleyen Sorun Alanları " başlığı altında "İslam ve Tarihi Serencamı" başlığı altında uzun uzadıya işlemiştir. Bu başlık altında "İslam İktisadı kavramı, teşebbüs, araç ve gereçleri", "kadın hakları", "açlık ve sefalet ile mücadele", "Müslüman coğrafyasında okur-yazar oranı", "şûrânın bağlayıcılığı [6] , demokrasi ve insan hakları" gibi çözüm bekleyen birçok konu başlığı zikreder. Bizleri kuşatan bu ölçekteki sorunlarımıza din dilini güncelleyerek çözüm üretecek metodolojiyi bilgi sistemimizi, alim yetiştirme düzeneklerimizi ve ilim ve fikir üretecek eğitim kurumlarımızın durumlarını gözden geçirmeyi de önceliklerimiz arasına almamız gerekiyor. [7] İstişrak ve istiğrab kavramlarını da merkeze alarak çözüm önerileri ve tekliflerin değerlendirilmesi gerektiğidir. İslam Medeniyetinin diğer felsefi düşüncelerle tanışmış olmasını olumlu olarak gören düşünür İslam Düşüncesinin asaletini daha da güçlenerek bugüne kadar gelmiş olmasını öznelliği ile ilişkilendirir. "Gelişen olaylar karşısında nassların sınırlı" oluşunun Kur'an'ın evrenselliği ilkesi ile geliştiği hususuna dikkat çeker. Bu sözü dillerinden düşürmeyenlerin aynı anda Kur'an'ın mu'ciz oluşu, zaman ve mekânı kuşatan evrensel dilinin kendi sözleri ile geliştiğinin farkında olmaksızın kıyasın delil oluşu sadedinde zikrettiklerini ve delil olarak getirilen ifadenin yerinde ve doğru olmadığını ifade eder.

Bu bölümün V. başlığında " İslam Düşüncesi Üzerine Mülahazalar " ile diğer insani düşüncelerle mukayyesini yaparak materyalist düşünce ve ideolojiler karşısındaki durumunu ve insanlığın kurtuluşuna vesile olacak çözüm önerilerini üretmek bu düşünceye gönül veren İslam Düşünürleri ve biz Müslüman bireylere sorumluluklarımızı hatırlatır Usûl arayışının metodolojik anlamında Fıkıh ve Usûlü ile sınırlı tutulamayacağına dikkat çekerek arayış çabası içinde olduğumuz metodoloji kâinat ve vahyin bir bütünlük içinde okunmasını teklif eden büyük usûl arayış çabasıdır. Bu aynı zamanda İslam Düşünce Tarihinin Medeniyet Tasavvurunda " kâinât, Allah, nübüvvet ve nübüvvetin Hz. Peygamber (s.a.v.) ile sonlanması ve ahiret tasavvuru " kavramları [8] medeniyetimizin temel taşları olduğunu ve pergelin diğer ucunda ise zaman ve mekân ile bizleri kuşatan değişime açık koşullar. Sabiteler ve değişkinler ekseninde sünnetullahın toplum bakan yasalarını iyi okuma başarısı bireyin ve toplumun amel-i salih olarak tanımlarız. Değerlendirmesinin sonunda, yaşadığımız çağın sorumluluklardan kaçış ve münzevilik asrı olmadığını [9] , batıdan gelen materyalist ve diğer bütün beşerî ideolojilerin, seküler dünyanın insanlığı kuşatan öğütücü dişleri karşısında insanlığın dışarı olduğu durumun vehametini dikkatleri çeker. Müslümanların acziyet ve pasif durumunu dikkate alarak fetret asrı olarak değerlendirebileceğimiz bu asrın ümmetin gençlerini sarmalayan tükenmişlik halinin varlık ve yokluk arasında iman kurtarma davası olarak tanımlar. Saldırıların bütün alanlarda bizleri kuşattığı maddi felsefe karşısında düşünceyi ikame edecek, dirayetli Müslüman şahsiyetlerin yetiştirilmesi ve bu gelen saldırıların bertaraf edilmesi, özgün ve hürriyeti benimseyen fertlerin inşası başka bir çalışmanın konusu olmakla beraber İbn Haldun'un sosyolojik tarih metodunu, medeniyetlerin iniş ve çıkışlarında sebebiyet illetini dikkate alarak İslam Medeniyetinin içinde bulunduğu toplumsal gerçekliğe uyarlamaya çalışan düşünürümüz toplumsal yasaların işleyişinden hiçbir medeniyetin istisnasının olmadığı ve İslam Medeniyetinin bu yasalar çerçevesinde müzakere

edilmesi gerektiğini düşünür. " Eski hal mühal, ya yeni hâl ya izmihlâl " [10] fehvasınca düşünce ve yenilenme kapısını aralayan tecdid hareketlerinin öne çıkan şahsiyetleri arasında İbn Teymiyye, Cemaleddin Afganî, Muhammed İkbal, Hasan el-Benna, Seyyid Kutub, Şeyh Muhammed Gazâlî, Abdülkadir Udeh, Enver el-Cündî, Yusuf Karadâvî, Bediüzzaman Said Nursî, Tahir b. Aşûr, el-Hacevî, Allâl el-Fasî gibi makasid ilmini önceleyen alimleri de öne çıkarması kâh maşrikta kâh mağribde [11] yüreğini yakan ateş ile krizlere ve çıkmazlara dürbin olup illeti tespit ve çözüm üretme telaşında olan bağı yanık Hz. İbrahim (a.s) gibi bir ümmet misali. Zira, " bir adamın kıymeti himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir [12] " . Dr. Muhsin Abdülhamid ümitsiz değildir. Toplumsal yasaların işleyişini iyi kavramış biri olarak Fahreddin Râzi üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasının fikirde derinlikli sondaj yapma ameliyesi eserlerine ve çalışmalarına yansımış bir düşünür. Bütün çaba ve gayreti; Başı ile sonu, gaye ile hedefler arasında uyumu gözetleyen, insanlığın iki cihan saadetini dikkate alan insanlık hareketi olarak konumlandığı "Muhammedî Risaletin" ümmetin omuzlarında yükseldiğini görme arzusudur.

Dr. Muhsin Abdülhamid göre "Çağdaş İslâm Düşüncesinin Özelliklerini" [13] birkaç noktada özetleyecek olursak;

1-İslam Düşüncesi bütünlüklü bir değerler sistemi olup, referansları Kur'an, Sünnet ve diğer medeniyet havzalarının vahiy kaynaklı damıtılmış ortak düşünce birikimidir.

2-İslam Düşüncesinde iki asıldan biri olan Kelam ilminin bilgi kaynakları duyular, akıl ve VAHİY (Kur'an ve mütevatir haber)'dir.

3-İslam Düşüncesinin krizler döneminde mücadele eden Afganî ve sonrası düşünürlerin ortak kanaati düşüncenin beşerî bir faaliyet alanı olduğu, doğruluk ve yanlışlarının içtihad çerçevesinde değerlendirilmesi ve geçmişte yaşananların olduğu gibi bugün tekrar canlandırılmasının maslahata uygun düşmediği,

4- İslam Fıkhnın hayatın zahir yönüne bakan yönü olup kendini güncelleyen yönü esaslı ve en belirgin karakteridir.

5- İslam Düşüncesi; Kâinat, insan ve hayat arasındaki insicamı sağlayan her birinin Allah'ın kudret sıfatından çıkmış canlı ayetler olduğu ve kalem sıfatından nebeân etmiş ve " tenezüllatı ilahiyye ila ukûlu'l beşer " tesmiye edilen vahyi metlûv ile bir bütünlük içinde okunmasını emreden bir düşünce sisteminin adıdır. Deliller hiyerarşisinde uyum, akîl yöntem, ilmî metod ile sebebiyet kanunu ve nizam delili öncelikleri arasındadır.

6- Kâinatta cari olan kanunlara uyma zorunluluğu ilahi bir emir olup, toplumsal yasalar herkese eşit mesafededir.

7- Tevhide (dinin özüne) aykırı görüntüleri törpülemek.

8. Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder. [14] Kastedilen ise kâinât kitabını ve vahyin yazıya dökülmüş olan Mushaf halini yani aklın ve naklin verilerini bir diğerini ötekine feda etmeden bir ölçü içinde okumak. Çünkü Kur'an'da kâinâtı okuyor ve onu tefsir ediyor.

9- Medeniyet Tasavvurumuz insanî ve toplumsal sorunlara ilgisiz kalamıyacağımızı bizlere öğretmiştir.

10-Sömürge ve insanlık değerlerine savaş açmış bütün kötülük şebekelerine ve sistemlere karşı ortak mücadele platformlarının oluşturulması dinî ve ahlâkî bir yükümlülüktür.

11- Salt temenni ve isteklerimizi aksiyon ve eyleme dönüştürecek iman ve salih ameli merkeze alan müslüman bireylerin oluşturduğu aile ve huzur ve güven veren toplumları öncelemek.

Müellifin müzakereye açık olan bu fikirleri uzun bir fikir teatisinin semeresi olduğu apaçıktır.

“ İslâm Düşüncesinde Yenilik ” ünvanı ile fikir ve düşünce hayatına yeni bir derinlik katan bu eser ve içeriğini oluşturan başlıkların her biri üzerinde yeni müzakere alanları açılması ve düşünsel ve pratik toplumsal sorunlarımıza çözüm üretilmesi yönündeki beklentiler ise bizim konulara verdiğimiz ilgi ve alaka irtibatlıdır. İslam Düşüncesinin ağırlıklı sorunlar alanını tartışmaya açan konu başlıkları kitabın telifinden bugüne geyrek asır da geçmiş olmasına rağmen halen sıcaklığını koruyan temel problem alanlarımızın merkezinde yer almaktadır. Ümmetin tarihsel tecrübesi ve içinde bulunduğu gerçekliğe uygun olarak bu konular uzun süre gündemimizde kalmaya da devam edecektir.

[1] Abdülhamid, Muhsin, Tecdidü'l Fikri'l İslâmî, Silsilet Kadâyâ'l Fikri'l İslâmî, Ma'had Fikri'l İslâmî, Herndon, Virginia-U.S.A., 1. Baskı, 1996, s.7-21. [2] Abdülhamid, Muhsin, a.g.e., s.5-6.

[1] Abdülhamid, Muhsin, Tecdidü'l Fikri'l İslâmî, Silsilet Kadâyâ'l Fikri'l İslâmî, Ma'had Fikri'l İslâmî, Herndon, Virginia-U.S.A., 1. Baskı, 1996, s.7-21.

[2] Abdülhamid, Muhsin, a.g.e., s.5-6.